

MODALITĂȚI DE ANALIZĂ A EFICIENȚEI UTILIZĂRII FORȚEI DE MUNCĂ ÎN ENTITĂȚILE COMERȚULUI CU AMĂNUNTUL

Conf. univ. dr. Valentina GORTOLOMEI, ASEM

Realistic appreciation of labor force efficiency is directly connected to factorial analysis of labor productivity. In this point the requirements related to factorial analysis of labor productivity naturally rise, especially concerning determination of direction and dimension of factors influence under the conditions of specific character of certain activities.

Factorial analysis of labor productivity in commercial activity has some peculiarities determined by: provision with necessary funds of merchandises; level of acclivity mechanization; modifications in staff composition and sales structure etc.

An exhaustive study of these factors will contribute to reserves' detection in order to grow labor productivity and increase the veracity of information used in labor force management.

Cuvinte-cheie: *productivitatea muncii, analiza factorială, factori generali și detaliați, sisteme factoriale, rezerve , legături cauzale.*

Asigurarea și folosirea rațională a forței de muncă în entitățile comerciale influențează favorabil procesul de circulație a mărfurilor, determină, în mare parte, nivelul de servire a consumatorilor și nivelul relativ al costului, în cadrul căruia costul cu retribuirea personalului comercial ocupă o pondere de 50-60%. În contextul dat, este destul de actuală problema eficienței utilizării potențialului uman.

Deoarece unul din cei mai importanți indicatori, ce exprimă eficiența muncii este productivitatea muncii, în continuare, vom aborda problema analizei ei, ținând cont de specificul procesului de comercializare. De regulă, productivitatea muncii, la nivelul entității comerciale, se calculează în expresie valorică și reprezintă raportul dintre volumul vânzărilor și numărul mediu de salariați. Ținând cont de specificul procesului de comercializare, în activitatea practică a acestor entități, se aplică așa indicatori, ca: productivitatea medie a unui salariat și productivitatea medie a unui lucrător operativ. Ambii acești indicatori sunt utilizați în analiza economică, fiecare dintre ei având o altă valență informațională.

Pentru a stabili mărimea și tendința modificării productivității muncii, este necesară analiza factorială a ei. Productivitatea muncii depinde de o mulțime de factori, care fac parte din mai multe sisteme de legături cauzale. De aceea, din punct de vedere factorial, productivitatea muncii poate fi analizată după mai multe dependențe factoriale, dintre care o parte le vom reflecta în continuare.

Un prim sistem factorial, care evidențiază legătura dintre timpul de muncă și productivitatea muncii pe unitate de timp, implicată în calcul, se prezintă astfel:

$$W_a = T * W_t(1)$$

unde: W_a exprimă productivitatea medie anuală a unui salariat;

T – timpul de muncă (în zile, ore) pe parcursul anului;

W_t – productivitatea medie pe unitate de timp, implicată în calcul (zilnică, orară).

„Potrivit acestui sistem, principalele rezerve de sporire a productivității muncii vizează utilizarea completă a timpului de muncă și creșterea permanentă a vânzărilor pe unitate de timp. Pentru exemplificare, s-au utilizat datele entității „Z”, prezentate în tabelul 1.

Tabelul 1

Informație inițială

Indicatori	Per. precedentă	Per. raportată
1. Productivitatea medie anuală a unui salariat, lei	149147	161569
2. Timpul de muncă, zile	248	251
3. Productivitatea medie zilnică a unui salariat, lei	601,4	643,7

În acest caz:

1. Modificarea timpului de muncă a contribuit la creșterea productivității medii anuale cu 1804,2 lei [(251-248) *643,7].

2. modificarea productivității medii zilnice a dus la creșterea productivității medii anuale cu 10617,3 lei [251 *(643,7-601,4)].

Deci, realizarea unui spor al productivității anuale de 12422 lei (161569 – 149147) este rezultatul folosirii mai efective a timpului de muncă, cât și a însăși forței de muncă. Totuși, trebuie menționat că o creștere prioritară a indicatorului analizat a avut loc în baza factorului calitativ, ceea ce constituie un moment pozitiv în activitatea entității analizate.

Al doilea model pune în evidență faptul că productivitatea medie anuală, în entitățile comerciale, este influențată de componența personalului, de modificarea ponderii acelor categorii de personal, care contribuie direct la desfacerea mărfurilor. Deoarece, nemijlocit, la vânzarea mărfurilor, sunt implicați lucrătorii operativi (inclusiv vânzătorii), apoi și productivitatea muncii la nivel de entitate, în mod direct, depinde de modificarea productivității lucrătorilor operativi (vânzătorilor) și a ponderii lor în numărul total de personal.

Acțiunea factorului structural poate conduce la sporirea productivității muncii fără ca aceasta să însemne și o creștere a forței productive a muncii. De aceea, pentru delimitarea efortului propriu în sporirea productivității muncii, este necesar să se stabilească mărimea și sensul influenței acestui factor. În plan general, dependența poate fi prezentată prin relațiile:

$$W_s = \frac{NI_{op}}{Ns} * \frac{VP}{NI_{op}}; (2) \quad W_s = \frac{NI_{op}}{Ns} * \frac{Nv}{NI_{op}} * \frac{VP}{Nv}; (3)$$

unde:

$\frac{NI-op}{Ns}$ – ponderea lucrătorilor-operativi în total număr de personal;

$\frac{VF}{NI-op}$ – productivitatea medie anuală a unui lucrător-operativ;

$\frac{Ns}{NI-op}$ – ponderea vânzătorilor în numărul lucrătorilor-operativi;

$\frac{VF}{Ns}$ – productivitatea medie a unui vânzător.

În condițiile comercializării mărfurilor prin autoservire, formă modernă de vânzare ce predomină, la etapa actuală, în ramura comerțului, pentru delimitarea efortului propriu în sporirea productivității medii mai corect este a aplica modelul (2).

Informația necesară pentru calculul influenței acestor factori este prezentată în tabelul 2.

Tabelul 2

Situația numărului de personal și a productivității muncii

Indicatori	Perioada precedentă	Perioada raportată
1. Volumul de vânzări, mii lei	48177,5	51222,1
2. Numărul de salariați - total	300	295
3. Inclusiv: lucrători operativi	224	218
4. Productivitatea muncii, lei:		
- unui salariat	160591,7	173634,2
- unui lucrător-operativ	215078,1	234963,7
5. Ponderea lucrătorilor operativi în numărul total de salariați, %	74,67	73,90

Prin aplicarea metodelor tradiționale ale analizei economice, s-a stabilit că, în urma reducerii ponderii lucrătorilor operativi în numărul total de salariați, productivitatea medie pe salariat s-a redus cu 1634,6 lei, iar sporirea productivității muncii unui lucrător operativ a dus la majorarea indicatorului analizat cu 14695,4 lei. Prin urmare, putem menționa că majorarea productivității medii anuale a unui salariat a avut loc, totalmente, pe baza efortului propriu al lucrătorilor operativi. În același timp, creșterea ponderii personalului administrativ în numărul total de salariați cu 0,77% a dus la diminuarea indicelui productivității medii anuale a unui salariat cu 0,01% [(25,33-26,10) / (100-25,33)].

Înzestrarea entităților comerciale cu amănuntul cu mijloace de muncă mecanizate are drept efect reducerea consumului de muncă și asigură creșterea sensibilă a productivității muncii. Efectul creșterii gradului de înzestrare tehnică asupra productivității muncii lucrătorilor operativi se calculează după modelele:

$$Wl-op = \frac{MF}{NI-op} * \frac{VF}{MF}; (4) \quad Wl-op = \frac{MFa}{NF} * \frac{MF}{NI-op} * \frac{VF}{MFa}; (5)$$

unde:

$\frac{MFa}{MF}$ – ponderea mijloacelor fixe active în total mijloace fixe;

$\frac{MF}{NI-op}$ – gradul de înzestrare tehnică;

$\frac{VF}{MFa}$ – eficiența utilizării mijloacelor fixe active.

Pentru exemplificare, se folosesc datele entității „Z” prezentate în tabelul 3.

Astfel: 1. Modificarea ponderii mijloacelor fixe active, în total mijloace fixe, a dus la creșterea productivității medii a unui lucrător operativ cu

$$(+0,195) * 206549 * 48,70 = + 19,6 \text{ mii lei}$$

2. Modificarea gradului de înzestrare tehnică a sporit productivitatea medie a unui lucrător operativ cu

$$2,333 * (+8593) * 48,70 = + 9,8 \text{ mii lei}$$

3. Modificarea randamentului utilizării mijloacelor fixe active a dus la diminuarea productivității medii a unui lucrător operativ cu

$$2,333 * 215142 * (-1,9) = - 9,5 \text{ mii lei}$$

Situția înzestrării tehnice

Indicatori	Perioada precedentă	Perioada raportată	Abaterea absolută
1. Volumul de vânzări, mii lei	48177,5	51222,1	
2. Valoarea medie a mijloacelor fixe, mii lei	46267,0	46901,1	
3. Inclusiv: mijloace fixe active	989,3	1094,5	
4. Numărul mediu de lucrători operativi, persoane	224	218	
5. Ponderea mijloacelor fixe active în total mijloace fixe, %	2,138	2,333	+ 0,195
6. Gradul de înzestrare tehnică, lei	206549	215142	+ 8593
7. Randamentul mijloacelor fixe active, lei	48,70	46,80	- 1,9
8. Productivitatea muncii unui lucrător-operativ, mii lei	215,08	234,96	-19,9

În baza rezultatelor obținute, se poate menționa că, deși s-a exceptat păstrarea cerinței obligatorii – ca indicele înzestrării tehnice să fie mai devansat față de indicele productivității (104,3% < 109,4%), entitatea mai dispune de rezerve de sporire a productivității din contul utilizării eficiente a mijloacelor fixe active. În mod general, aici măsurile de majorare a productivității muncii constau în optimizarea celor trei factori, implicați direct.

În activitatea de comerț, productivitatea muncii este strâns legată și de un asemenea factor specific, ca asigurarea entității cu fondul de marfă necesar (cantitativ, calitativ și structural). Modelul aplicat este:

$$Wl-op = \frac{SM}{NI-op} * \frac{VF}{SM}; (6)$$

unde: $\frac{SM}{NI-op}$ – nivelul de asigurare al lucrătorilor operativi cu fond de marfă;

$\frac{VF}{SM}$ – viteza de rotație a mărfurilor (rotații).

Pentru ilustrarea calculelor, privind influența acestor factori, vom considera situația entității deja menționate „Z” (tabelul 4).

Tabelul 4

Informația inițială

Indicatori	Perioada precedentă	Perioada raportată
1. Nivelul de asigurare al lucrătorilor-operativi cu fond de marfă, mii lei	79,06	84,35
2. Viteza de rotație a mărfurilor, rotații	2,65	2,72
3. Productivitatea muncii unui lucrător operativ, mii lei	215,08	234,96

În urma faptului că a crescut nivelul de asigurare al lucrătorilor operativi cu fond de marfă, productivitatea muncii unui lucrător operativ a crescut cu 14 mii lei [(84,35-79,06) * 2,65], iar accelerarea vitezei de rotație a mărfurilor a contribuit la sporirea productivității muncii lucrătorilor operativi cu 5,9 mii lei [84,35 * (2,72-2,65)].

În activitatea de comercializare, pe lângă factorii a căror influență poate fi exprimată prin sisteme factoriale asupra productivității muncii, se reflectă și un șir vast de factori, cum ar fi: calitatea servirii, formele moderne de vânzare (în favoarea autoservirii), extinderea sistemului paletizării și containizării, pierderi de timp de muncă, fluctuația forței de muncă, disciplina muncii, stimularea materială a personalului ș.a. Acești factori, de asemenea, trebuie să fie luați în considerare de către managementul entității la elaborarea măsurilor de sporire a productivității muncii și de gestiune a forței de muncă.

Un astfel de studiu va favoriza desprinderea unor concluzii și stabilirea, în baza lor, a unor măsuri necesare sporirii productivității muncii.

Bibliografie:

1. GUST Marius ș.a. *Analiza economică-financiară*. Pitești: Independența Economică, 2003. 345 p.
2. CABARIU L. *Analiza și evaluarea societății comerciale*. București: Expert, 2002. 249 p.
3. PAȘA Florin, MIHAELA Luminița. *Productivitatea, indicator de eficiență a muncii*. Iași: Polirom, 2003. 192 p.
4. MĂRGULESCU D., MITRAN D., VASILE E. *Analiza economică-financiară în industrie-comerț-turism și probleme în orizontul dezvoltării*. București: BREN, 2011. 360 p.